

Meryem İ. Atlas

meryemilayda@gmail.com

Dergiler Hâlâ Hür Tefekkürün Kalesi

S ervet-i
Fünun'dan
Türk Yurdu'na,
Genç
Kalemler'den
Mavera'ya,

Kadrocular'dan Yöncüler'e,
Hareket, Büyük Doğu
ve Marko Paşa'ya,
Hamleciler'den Kadın ve
Aile'ye dergicilik, her ce-
nahtan fikir ve fraksiyonda
sanat, edebiyat, siyaset ve
entelektüel dünyamızda
Tanzimat'tan beri bizim-
le uzun bir yol yürüyor.
Cemil Meriç'in deyişiyle
dergiler, "hür tefekkürün
kalesi", Cemal Süreyya'nın
anlatımıyla "edebiyatın
mutfağı"dır. Türkiye'de bir
yüzyılı aşkın süredir fikir
hayatı, dergiler üzerinden
ilerlemektedir. Uzun soluklu
veya kısa ömürlü dergiler
siyasi hareketler doğurmuş,
liderler çıkarmış, ideolojileri
beslemiştir. Yayın hayatları
kısa da olsa, bir bağlamda
ele alındığında Türkiye'de
dergicilik, siyasi ve entelektüel
yaşamın çok önemli bir
parçası ve çok sesli ögesidir.
Dergiler incelenmeden,
dergileri dikkate almadan
ne biyografilerin ne siyasi
tarihin ne de edebiyat tari-
hinin anlaşılması mümkün
olabilir.

Türkiye'nin yakın tarihinde,
siyasi liderlerin çoğunun bir
dergi çevresinde entelektüel

siyasi hareketliliğin bir parçası
olduğu görülür. Dergiler, bu
yönüyle biyografik de birer
hazinedir. Bir fikrin doğuşunu,
gelişimini, takibini yapmanın
küçük istasyonlarıdır. Cemil
Meriç'e göre gazete okununca
biter, kitap ise fazla ciddi. Bilgi,
birikim, gündem, tefekkür

hazinesi dergiler ise derli toplu
içerikleri ile fikir mektepleridir.
Kendi entelijansiyaımız içinde
gençliğinde bir yerlerde dergi-
cilikle uğraşmamış, ufak veya
uzun soluklu bir dergi çıkarma-
mış, bir dergiyi takip etmemiş
kimse yok gibidir.

İttihat ve Terakki, İkinci
Meşrutiyet'ten hemen sonra
bu yeni anayasal dönemde, bir
seri dergi çıkarmaya yönelir.

Özellikle Türk modernleş-
mesinde dergilerin yeri
apayrıdır. Yeni Cumhuriyet,
ideolojisini dergiler üzerin-
den yaymaya çalışır. Akbaba
dergisi, üzerine hâlâ tezlerin
yazıldığı yayınlardan birisidir.
Türkiye'nin on yıllarında sağ
ve sol dergiler, bir kavgadır,
bir tezdır, bir ülküdür.

Fikirlerin topluma zerk
edildiği, yakın tarihin
inşa edildiği, ileride ya-
zılacak kocaman kitap-
ların ilk hüzmelerinin
yeşerdiği mecralardır.
Şair Sezai Karakoç, Di-
riliş Dergisi'ni 30 yıldan
fazla bir süre çıkarmış-
tır. Sadece bu dergi bile,
tıpkı Dergâh, Birikim
dergileri gibi yüzlerce
kalemin macerasının
izinini sürülebileceği bir
yayın olmuştur.

Dergicilik; kadın der-
gileri, mizah dergi-
leri, çocuk dergileri,
magazin dergileri ile
çeşitlenip 90'larda
gerçek bir saltanat

sürmüş olsa da günümüzde
bu yayın türlerinin birçoğu
dijital ortamda zayıflamıştır.
Dijitalleşme ile basılı içeriğin
kan kaybına uğradığı, uğra-
yacağı, herkesin hızlı ve kısa
içerikleri tüketerek beslen-
diği günümüz dünyasında,
hâlâ aylık/haftalık periyot-
larla çıkan dergiler bize neler
söyler? Günümüz sosyal
medya ve internet ortamın-

da dergiciliğe tekrar bir bakış, aynı zamanda hür tefekkürün mecrasına da bir bakıştır. 2015'ten itibaren yayın hayatına başlayan, her ay değişik yazar kadrosu ile karşımıza çıkan ve 100'üncü sayısına ulaşan *Kriter* Dergi'ye yakından bakmak da bu mecrada biraz yol kat etmek olacaktır.

Hakikatin Kurgulanması, Algılar ve Dezenformasyon

Kriter Dergi, 2015'te yayın hayatına ilk başladığı andan itibaren her ay Türkiye veya dünya gündeminde olan güncel bir meseleyi her yönüyle ele alarak derinlemesine bir dosya hazırlıyor. Bu bağlamda göçler, işgaller, afetler gibi büyük krizlerde meselenin çok boyutlu ele alınarak anlaşılmasına katkı sağlıyor. Dosya dışında gündeme dair başka meseleler, kitap tanıtımları, infografikler gibi değişik içeriklere de yer veriliyor. Bütün bunların ötesinde derginin temel misyonu, sanallaşmanın artması ile birlikte karşımıza bilgiye ulaşmanın kolaylığı kadar yanlış ve yönlendirilmiş bilgi ile manipülasyona ulaşmanın da kolaylaştığı günümüzde, hakikat katmanlarının inşasına destek vermektir. Özellikle sosyal medyada üretilen yoğun, sistematik ve kalıcı dezenformasyona karşı sakin, ayakları yere basan güvenilir bilgiyi sistematik olarak üretmek ve bu bilgiyi bağlamında aktarabilmektir. Siyaset, ekonomi ve toplum konularında elit bir okur kitlesine sahip olan *Kriter* Dergi, çeşitli ve derinlikli içerik üretmenin yanında güvenilir bir mecra olarak da yayın hayatına devam etmektedir. Hakikatin kurgulanarak algılara kurban edildiği her mecrada *Kriter*...

Kriter'in Kriteri Bağlam Kurmaktır

Hakikatin inşasında çok boyutluluk sebebiyle yukarıda da değindiğimiz gibi dezenformasyon çok hızlı devreye girebilir. Bu inşa sürecin-

de, hakikati öğrenmeye talip olanlarla icracılar arasında bir arz-talep dengesi oluşur. *Kriter* bu dengede öğrenmek ve söz söylemek arasında bir denge kurar, karmaşık meseleleri çerçeveleştirir, hem bir fikrin takipçilerine hem siyasi elitlere hem de yeni öğrenmeye talip olanlara kronolojik hatırlatmalar yapar, örnekler verir, karşılaştırmalarla bir bağlam kurar yani hızlı akan haber ve sosyal medya içeriklerinin size vermediklerini kurgular.

Bağlam, bir konuyu anlamının epistemolojik olarak ön koşuludur. Uluslararası güvenlik, ekonomi, siyaset gibi meseleler tematik ve terminolojik bağlamları bilmekten ve onlara ait terimleri kullanmaktan geçer. Bu kavramlar meselele "caydırıcılık" gibi günlük hayatta kullanılan terimlerden oluşsa bile, caydırıcılık kavramının uluslararası ilişkilerdeki bağlamı ve kullanım alanları günlük hayattaki kullanımdan farklıdır. *Kriter*, bu bağlamı kurarken terminolojiye hapsolmuş akademik bir dil kullanmaz. Kullandığı dile bakarsak yarı gazetecilik, yarı akademik olarak yapılandırılmış bir dil kullanılır. Popüler ve entelektüel anlatıdan aynı anda vazgeçmez. Bu sayede okurlarına bir ders ve yön vermekten ziyade ideolojiden bağımsız, dezenformasyondan uzak, olan biteni detaylı, kronolojik, bilgisel ve perspektifli bir bağlama oturtur.

Tarihe Notlar ve Külliyyat Oluşturma

"Kayda almanın" bir kültür olarak sahiplendiğimiz bir hasletimiz olduğunu pek söyleyemeyiz. Her ne kadar söz uçar yazı kalır demişsek de arşivcilik hâlâ çok önem verdiğimiz bir alan değil. Hâlbuki bugün Türkiye'nin ve dün-

yanın yakın veya uzak tarihini yazmaya kalkan her araştırmacı için birincil yazılı kaynaklar en önemli vesikalar olarak öne çıkarlar. Dergiler, tarih yazımında birincil kaynak kabul edilirler ve kayda alma işleminin en canlı iş birlikçileridir. Üstelik *Kriter* Dergi gibi sabit bir yazar kadrosu olmayıp, dosya konusuna bağlı olarak her ay yeni bir yazar kadrosu ile çıkan bir dergi için bu kayda alma işlemi iki katmanlı gerçekleşir. Birincisi, *Kriter* Dergi her ay Türkiye'de ve dünyada önemli bir konuyu ele alarak unutulmaz kapak dosyaları çalışmakta ve bu konularda bugün yaşamış insanların tavrını, bakış açısını, endişelerini, eleştirilerini, desteklerini kayda düşerek tarihi bir kaynaklık teşkil etmektedir. İkinci olarak Türkiye'nin intelijansiyası içinde var olan bir yazarçizer kadrosuna ve onların yazılarına ve görüşlerine yer vererek kişilerin tarihi açısından da bir "kayıt altındalık" oluşturmaktadır. Türkiye'nin ve dünyanın son on yılda önemli kırılma noktalarında siyaset, uluslararası ilişkiler ve ekonomi alanında derli toplu makalelerin adresi olarak da bir külliyyat ortaya koymaktadır. Bu sayede *Kriter* Dergi, Türkiye'nin son 10 yılının icracısı olan kişileri konuk ederek, ciddi bir yazar kadrosuna yer vererek ve okurlarına derli toplu içerik sunarak külliyyat biriktirme ve kayıt altına alma işlevlerini yerine getirmektedir.

Bu vesile ile yayın kurulu üyesi olmaktan gurur duyduğum *Kriter* Dergi'nin bir tarz, bir gelenek bir motif olarak Türk fikir hayatında var olması için nice yüz sayılar çıkarmasını temenni ediyorum. Zira dergilerin zorlu mecrası, dijitalleşme ile daha zor bir zemine taşınırken güvenilirliğin, hakikatin ve birikimin bu kuşatmayı aşacak tek silahımız olduğunu hep hatırla tutmamız gerekmektedir.